

Pozdní císařství

-
- ▶ Mincovní typ vyjadřoval podstatu státní formy-
absolutní monarchie, základy položil císař
Diocletianus (284-305)
    - ▶ Panovník vládne s vůle boží a je sám bohem (*dominus et deus*)
    - ▶ Vše, co souvisí s panovníkem, je posvátné (*sacratissimum*)

Typologie

- ▶ 3. a 4. století doznívá ještě typ mincí raně císařských, ale zároveň se stále důrazněji prosazuje nové uspořádání mincovního obrazu
- ▶ Zlom: r. 325 po Kr. – na hlavě císaře a záhy i v mincovním portrétu poprvé **DIADÉM**
- ▶ I nadále mince=prostředek státní propagandy

Líc

- ▶ vyhrazen (až na výjimky) pro základní údaje o vydavateli ražby: jméno, tituly a zejm. portrét panovníka
- ▶ „Ražba mincí byla výsostným právem císaře nebo císařů, pokud vládli společně.“
- ▶ V období tetrarchií měli mincovní právo nejen starší (*augusti*), ale i mladší (*caesares*) vladaři
- ▶ Každý ze 4 panovníků se podílel na úkolech vládnoucího kolegia a razil ve svěřené oblasti nejen mince se svým vlastním jménem a portrétem, ale i mince se jmény a portréty všech svých legitimních spoluvladařů

Rub

- ▶ Charakterizoval vládu císaře, jehož portrét hleděl z líce ražby
- ▶ Jednotlivé aspekty panovníkovy vlády se promítaly na rubu mince
  - ▶ Zpočátku dominátu mnohotvárné reversy (3.-4. stol.)
  - ▶ V pozdějším období se jedná spíš o stereotypní schémata
  - ▶ Státní propaganda se mění po polovině 4. století v proklamaci obecných hesel (vyjadřují jen zbožná přání)

Legendy rubní strany ražeb

dle badatelsky Zadoks-Josephus Jitta

- ▶ FEL(icium) TEMPorum REPARATIO
- ▶ GLORIA EXERCITVS
- ▶ GLORIA ROMANORVM
- ▶ REPARATIO REIPVB(licae)
- ▶ RESTITVTOR REIPUBLICAE
- ▶ SALVS REIPUBLICAE
- ▶ SECVRITAS REIPUBLICAE
- ▶ VICTORIA AVGG (AVGGG)
- ▶ GLORIA NOVI SAECVILI

TETRARCHIE

- ▶ Výběr mincovních typů podmiňovaly složité politické poměry zvl .v období prvních tetrarchií a v začátku vlády Konstantina Velikého.
- ▶ Symbolika pozdně římských reversů často záhadná.
- ▶ Státní propaganda pokračovala v dosavadní tradici bez přerušení i na přelomu 3. a 4. století

Mincovní typy

- ▶ Mincovní typy se za první i druhé tetrarchie v zásadě lišily podle mincovních kovů
  - ▶ AV - mince
  - ▶ AR - mince
  - ▶ AE - mince

AV - mince

- Rozmanitost charakteristická pro Diocletianovy *aurei*

(1 libra = 60 *aurei*)

1. Typy, které zdůrazňovaly dynastickou myšlenku tetrarchie
2. Typy, při nichž úředníci postupovali samostatně
  - Antiochie – oblíbené: pečlivě datované reversy s Diocletianem a Maximianem v ceremoniální nádheře konzulského úřadu
  - Ojedinělý rubní opis GAVDETE ROMANI (na vzácných půlaureích z Aquileie z let 303-305)

Aurei

- ▶ Reformované *aurei* vycházely formálně z tradičních vzorů
- ▶ Oproti minulosti byl změněn jen **hmotnostní standard**

AR - mince

- ▶ Jakostně i hmotnostně chtěl Diocletianus obnovit Neronovy denáry
- ▶ *Argentei* (na rozdíl od soudobých aureů) se razily jen v několika málo typech

Argentei (v letech 294 – 296)

- ▶ Na rubu zobrazení tetrarchové, jak oběťují u trojnožky před městem znázorňující *Imperium Romanum* (jako symbol celé římské říše)
- ▶ Výjev doprovázel některý ze 4 opisů
  1. VICTORIA SARMATICA (=sarmatské vítězství)
  2. PROVIDENTIA AVGG (=prozřetelnost dvou císařů)
  3. VIRTVS MILITVM (=udatnost vojáků)
  4. VICTORIA AVGG (=vítězství dvou císařů)

Argentei (cca r.300)

- ▶ Číslice XCVI umístěná ve věnci doplněná značkou římské mincovny (Roma, Aquileia, Ticinum)
- »Diocletianus přizpůsobil propagandu na mincích konkrétní situaci
- ▶ 96 argenteů se razilo z jedné libry už od r. 294
  - ▶ Číslici XCVI lze chápat jako programové zdůraznění jejich nominální hodnoty v době hospodářské krize
  - ▶ Emise argenteů s číslicí XCVI na rubu, které vycházely jen z italských mincoven, by mohly indikovat ohnisko hospodářské krize

AE - mince

- Rubní typ nového nominálu – *follis* byl téměř uniformní!
- Vyobrazen genius národa jako mladík, který stojí vlevo a drží pateru a roh hojnosti

+ legenda v dedikačním či čestném 3.pádu: GENIO
POPVLI ROMANI

Rozpad tetrarchie

- ▶ Přestává být důraz na jednotu císařského kolegia
- ▶ Opět propaganda k prosazení osobních, popř. dynastických cílů

Konstantin Veliký – mocný vladař

- ▶ Konstantin nakonec ovládl celou římskou říši
- ▶ Křesťanská legenda spjatá s bitvou u Mulvijského mostu se opírá o císařovo „vidění“, které měl ve snu před bojem
- ▶ Legenda v Konstantinově propagandě důležitou roli
- ▶ Zhotovena zvláštní vojenská standarda (**labarum**), bohatě zdobená perlami a drahokamy, opatřená Kristovým monogramem
- ▶ Přesto na MINCÍCH křesťanské „vidění“ nezanechalo tak výraznou stopu jako pohanská vize

Christogram

- ▶ Na mincích dvojí význam
  1. Odznak císařské moci na líci (např. v Ticinu v letech 313-315, Konstantin má na hlavě přilbu s vysokým chocholem, nad čelem umístěn Kristův monogram)
  2. Pouhá mincovní značka v rubním poli (např. v Siscii r.319, portrét z profilu, Kristův monogram na levé straně přilby)

Labarum

- ▶ V římském vojsku se objevilo nejdříve r. 324 za b.u Chrysopole

»Na reversu bronzových mincí emitovaných v Konstantinopoli r.327

- ▶ Labarum probodávající draka nebo hada
- ▶ Na špici praporu je umístěn výrazný christogram
- ▶ Jinak se na mincích Konstantina ani neobjevuje
- ▶ Běžně se objevuje na ražbách Konstantinových synů

Kříž – křesťanská symbolika?

- ▶ Nebyl ani v době Konstantinově (na rozdíl od Kristova monogramu) využit na mincích ve státní propagandě
- ▶ Mincovní značky, které měly podobu kříže, nelze v této souvislosti brát v úvahu (mincovny: Ticinum, Londinium)

Křesťanská symbolika

- ▶ Neměla v době Konstantinově svou vlastní, nezávislou tradici
- ▶ Kombinace řeckých písmen **X** a **P** se objevovala i v předkonstantinovském období – monogram se však mohl chápat i jinak než křesťansky – např. mocné nebeské znamení nebo spojováno i se slunečním kultem či s egyptskou mystikou

Křesťanská symbolika

- ▶ Písmena **X** a **P** nabývají křesťanského smyslu v souvislosti s legendou o vítězství u Mulvijského mostu
- ▶ Křesťanské pojetí christogramu se upevnilo a rozšiřovalo po vydání milánského ediktu v r. 313
- ▶ Kromě christogramu se uplatňovala i císařova standarta s christogramem na špici

Císař – symbol říše

Státní propaganda na mincích se za vlády Konstantina Velikého a jeho synů soustřeďovala jen **k osobě samotného císaře** - za života i po jeho smrti

Posmrtné ražby z první pol. 4.stol.

- ▶ Proklamují hlavně kontinuitu dynastie
- ▶ Konstantin vydává mince na počest svého otce Konstantia Chlora
- ▶ Synové Konstantina Velikého také poctili svého otce posmrtnými ražbami
- ▶ Konstantin Veliký razí víc zejm. pamětní (kommemorativní) mince než posmrtné

Follis, Treveri (=Trier)

kommemorativní mince z let 330-354

consecratio

- ▶ Pohanská *consecratio*, obřad uvádějící římské panovníky mezi státní božstva
- ▶ + zároveň křesťanské obrazy na posmrtných mincích K. Velikého

Mince - *consecratio*

- ▶ Poslední stavbu zasvěcená mrtvému příslušníku císařské rodiny, který byl konsekrován, dal r.309 v Římě postavit Maxentius svému synovi Romulovi
  - » vyobrazena na zlaté minci z ostijské mincovny s opisem AETERNAE MEMORIAE
- ▶ je výjimkou oproti schématu: opis CONSECRATIO + jeden ze 3 obrazů (orel nebo císař unášený na orlu; oltář, pohřební hranice)

konsekrační reversy

- ▶ Poslední nechal razit k poctě Konstantia Chlora syn Konstantin Veliký
  - ▶ **Folles** z Lugdunu 306 a 307 (s orlem)
  - ▶ **Solidus** z Treveri=Trier 310-313 (s pohřební hranicí)
  - ▶ V dalších emisích připojeny netradiční legendy:
    - ▶ MEM(oria) DIVI CONSTANTII (folles), na památku božského Konstantia
    - ▶ MEMORIA FELIX (folles), obecně zdůrazněná šťastná památka
- ▶ Památka, nezávislá na císařském kultu, na mrtvého panovníka

Follis, Heraclea

revers: IOVI CONS-ERVATORI ... s orlem

Milánský edikt – proměna mince?

- ▶ Pravidelné ražby poskytovaly možnost, aby v jejich reversních typech propagovali císařové politické záměry
- ▶ Licinius nebyl příliš vynalézavý: Juppiter na rubu (vyjádření nároků proti Konstantinovi)
- ▶ Konstantin – vynalézavý!
  - ▶ Typologicky se reversy lišily podle mincovních kovů

Zlaté a stříbrné mince do r. 324

- ▶ Proměnlivé obrazy a opisy komentující konkrétní události:
- ▶ Vítězství Konstantina nad Maxentiem a Licinia nad Maximinem Daious (Treveri v letech 313 – 315)
  - ▶ VIRTVS AVGVSTORVM
  - ▶ VICTORIBVS AVGG NN

Solidy (Treveri v letech 313-315)

- ▶ Rubní legenda: RESTITVTORI LIBERTATIS (=obnovitel svobody)
- ▶ Alegorický obraz sedící Romy, která stojícímu císaři podává zeměkouli
- ▶ » jasná propaganda

Vítězství Římanů nad Alamany, Franky a Sarmaty

- ▶ V letech 319 – 320; 322 - 323
- ▶ Obrazy personifikovaných území, postavy jsou zřetelně pojmenovány v nápisech
  - ▶ **ALAMANNIA** (fr.název pro Německo)
  - ▶ **FRANCIA**
  - ▶ **SARMATIA**
- ▶ Legenda ve všech případech zdůrazňuje „radost Římanů“ **GAVDIVM ROMANORVM**

Siliqua, Treveri (FRANCIA, GAVDIVM ROMANORVM)

